

закладів.

Також Україні необхідно по аналогії Польщі, Великобританії, Швейцарії: запровадити принципи децентралізації освіти (делегування Міністерству освіти і науки України своїх повноважень місцевим органам); створити механізми залучення місцевої громади до прийняття рішень щодо подальших напрямків сфери освіти; надати більше повноважень освітнім закладам у вирішенні питань щодо їх розвитку; надати навчальним закладам більше фінансової автономії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Савчина М.В. Публічне урядування, права людини і демократія: регіональний зріз євроінтеграції: монографія, Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. 320 с.
2. Вакарчук І. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи. *Вища школа*. 2012. № 3. С. 3–18.
3. Домбровська С. М. Сучасні технології впровадження інноваційних державних механізмів реформування системи освіти в Україні. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2 (46). С. 5-11.

REFERENCES:

1. Savchyna, M.V. (2015). Publichne uriaduvannia, prava liudyny i demokratsiia: rehionalnyi zriz yevrointehratsii. [Public governance, human rights and democracy: a regional slice of European integration]. *monohrafiia*, Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla». 320. [in Ukrainian].
2. Vakarchuk, I. (2012). Vyshcha osvita Ukrainy – yevropeyskyi vymir: stan, problemy, perspektyvy. [Higher education of Ukraine - the European dimension: state, problems, prospects]. *Vyshcha shkola*. № 3. 3–18. [in Ukrainian].
3. Dombrovska, S.M. (2013). Suchasni tekhnolohii vprovadzhenia innovatsiinykh derzhavnykh mekhanizmv reformuvannia systemy osvity v Ukraini. [Modern technologies of implementation of innovative state mechanisms for reforming the education system in Ukraine]. *Universytetski naukovy zapysky*. № 2 (46). 5-11. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.11.2022

УДК 343.13

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-186-190

Муляр Галина Володимирівна,

доктор юридичних наук, доцент, доцент
кафедри правосуддя Державного університету
інфраструктури та технологій
e-mail: box0007@meta.ua
<https://orcid.org/0000-0003-2636-0509>

Ховпун Олексій Сергійович,

доктор юридичних наук, доцент, професор
кафедри права і соціальної роботи Ізмаїльського
державного гуманітарного університету
e-mail: Khovpun3322@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5753-966X>

НОВЕЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті досліджується поняття «колабораційна діяльність» та аналізуються внесені зміни до Кримінального кодексу України в частині встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Зважаючи на військовий стан по всій території України, особливу увагу необхідно приділити кримінальній відповідальності за колабораційну діяльність, адже співробітництво громадян країни з окупантами сприятиме поваленню конституційного ладу, суверенітету та обороноздатності країни.

Запропоноване власне формулювання вказаного поняття: «Колабораційна діяльність» – це усвідомлене співробітництво громадян з окупаційною адміністрацією, яке націлене проти української державності, шляхом різної взаємодії: передача матеріальних ресурсів, пропаганда, заперечення збройної агресії проти України, добровільне зайняття посад у незаконних органах влади. Зроблений висновок, що «колабораційна діяльність» відрізняють від «державної зради» наступні ознаки: публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України; колабораційні дії вчиняються винною особою в умовах здійснення окупації; злочинні дії вчиняються на

користь окупаційної адміністрації та держави-агресора; добровільний перехід державних службовців України на бік окупаційної адміністрації.

Встановлено, що змінами, внесеними до ст. 55 Кримінального кодексу України передбачено покарання, яке полягає у позбавленні права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна а також Кримінальний кодекс України доповнено статтею 111-1, якою визначено поняття колабораціонізму та його форми, а також відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, визначеного зазначеною статтею.

Дослідженням колабораційної діяльності в контексті кримінальної відповідальності займалися такі науковці, як М. Бондаренко, В. Кубальський, В. Кузнецов, О. Кравчук, О. Матюшенко, М. Сийплові, І. Берднік, М. Головка проте недостатню уваги приділено змінам в Кримінальному Кодексі України, що відбулися під час військового стану.

Ключові слова: колаборант, військовий стан, окупаційна адміністрація, кримінальна відповідальність, законодавчі зміни, кримінальний кодекс.

Mulyar G., Khovpun O. CRIMINAL LEGISLATION NOVELS: COLLABORATIVE ACTIVITIES

The article examines the concept of "collaborative activity" and analyzes the changes made to the Criminal Code of Ukraine in terms of establishing criminal liability for collaborative activity. Considering the military situation throughout the territory of Ukraine, special attention should be paid to criminal liability for collaborative activities, because the cooperation of the country's citizens with the occupiers will contribute to the overthrow of the constitutional order, the sovereignty of the country's defense capability.

The proposed proper formulation of the specified concept: "Collaborative activity" is the conscious cooperation of citizens with the occupation administration, which is aimed at the Ukrainian statehood, through various interactions: transfer of material resources, propaganda, denial of armed aggression against Ukraine, voluntary occupation of positions in illegal authorities.

It has been established that the amendments made to Article 55 of the Criminal Code of Ukraine provide for a punishment consisting of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities as the main or additional punishment for committing criminal offenses against the foundations of national security of Ukraine for a period of ten to fifteen years with the confiscation of property, as well as the Criminal Code of Ukraine supplemented by Article 111-1, which defines the concept of collaborationism and its forms, as well as responsibility for the commission of a criminal offense defined by the said article.

It was concluded that "collaborative activity" is distinguished from "treason" by the following signs: public denial by a citizen of Ukraine of carrying out armed aggression against Ukraine; collaborative actions are committed by the guilty person under conditions of occupation; criminal acts are committed for the benefit of the occupation administration and the aggressor state; voluntary transfer of civil servants of Ukraine to the side of the occupation administration.

Such scientists as M. Bondarenko, V. Kubalskyi, V. Kuznetsov, O. Kravchuk, O. Matyushenko, M. Syploki, I. Berdnik, and M. Golovko were engaged in the study of collaborative activities in the context of criminal responsibility, however, insufficient attention has been paid to the changes in the Criminal Code of Ukraine that took place during martial law.

Key words: collaborator, martial law, occupation administration, criminal responsibility, legislative changes, criminal code.

Постановка проблеми. З початком збройної агресії Російської Федерації в Україні актуальності набрало питання кримінальної відповідальності за співпрацю українців з Російською Федерацією, її адміністраціями й так званими «ДНР» та «ЛНР» на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської областей, Криму. Тому на восьмий день війни, Верховна Рада України ухвалила законопроект № 5144 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Внесення необхідних змін до ряду статей кримінального законодавства щодо злочинів проти основ національної безпеки України свідчить про обов'язковість притягнення винних осіб до належного покарання та невідворотності відповідальності. До таких змін і відноситься – притягнення осіб за колабораційну діяльність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підґрунтям статті є науковий аналіз праць наступних вчених: М. Бондаренко, В. Кубальський, В. Кузнецов, О. Кравчук, М. Сийплові. Проведене дослідження дозволяє підтвердити той факт, що відповідальність за здійснення колабораційної діяльності має бути обов'язковою у кримінальному законодавстві України. Тематика наукової статті набуває актуальності у зв'язку з повномасштабним вторгненням держави-агресора Російської Федерації на територію України.

Метою статті є дослідження інституту «колабораційна діяльність» в умовах введення воєнного стану на території України; надання визначення особі-колаборанту; дослідження ознак колабораційної діяльності на тимчасово окупованих територіях України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон передбачає доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) новою статтею 111-1 - колабораційна діяльність. Відповідно до неї, колаборантами називатимуть тих громадян України, які: публічно заперечують збройну агресію проти України; підтримують рішення або дії держави-агресора, збройних формувань або окупаційної адміністрації держави-агресора; співпрацюють з державою-агресором, збройними формуваннями тощо; не визнають поширення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями (ч. 1).

Відповідно до ст. 111-1 до дій, які мають ознаки колабораційної діяльності слід віднести: добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово

окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 2); здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (ч. 3); передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4); добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території (ч. 5); організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах (ч. 6); добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України (ч. 7); дії, які перераховані вище, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків (ч. 8) [1].

Слід зазначити, що колабораційна діяльність має певні ознаки: 1. особа має бути громадянином України; 2. посада не пов'язана з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями; 3. ведення діяльності на окупованій території; 4. пропаганда у закладах освіти; 5. передача матеріальних ресурсів незаконним збройним формуванням; 6. ведення господарської діяльності на окупованій території; 7. інформаційна діяльність на державу-агресора; 8. участь у судових або правоохоронних органах, незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях окупованих територій.

В. Кубальський цілком обґрунтовано зазначає, що встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність сприятиме більш ефективній протидії їй, матиме запобіжний характер, а також свідчитиме про належне розуміння законодавцем рівня її суспільної небезпеки [2, с. 358]. Суспільна небезпека вказаного кримінального правопорушення відображається і на встановлений законодавцем санкції статті.

О. Матюшенко пропонує встановити необмежені строки призначення покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у разі вчинення колабораційної діяльності під час дії воєнного стану, особами, які є представниками органів державної влади, здійснюють організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки або проявів колабораційної діяльності у закладах освіти, щодо школярів чи студентів [3, с. 110]. Погоджуюсь з думкою науковця щодо позбавлення права обіймати посади і займатись діяльністю, та вважаю, що вказана норма не має обмежуватись лише сферою освіти, але й відноситись до правоохоронних, судових органів, органів державної влади та місцевого самоврядування.

На думку О. Кравчук та М. Бондаренко, після внесення зазначених змін можуть виникати труднощі у відмежуванні складів правопорушень, передбачених ст. 111 та ст. 111-1 КК України. Основною контекстуальною відмінністю можна вважати те, що колабораційні дії вчиняються винною особою вже в умовах здійсненої окупації чи агресії [4].

Можна виділити наступні ознаки колабораційної діяльності, що відрізняють її від державної зради:

1. Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України;
2. Колабораційні дії вчиняються винною особою в умовах здійснення окупації.
3. Злочинні дії вчиняються на користь окупаційної адміністрації та держави-агресора.
4. Добровільний перехід державних службовців України на бік окупаційної адміністрації.

І. Бердник та М. Головка, зазначають, що «державна зрада» завжди вчиняється громадянином України, а «колабораційна діяльність» – не завжди (окремі склади злочинів, передбачені ст. 111-1 КК, визначають, що дії можуть вчинятися лише громадянами України, а частина такої вказівки не містить). Крім того, державна зрада може вчинятися на користь будь-якої держави, а колабораційна діяльність – лише на користь держави-агресора [5, с. 161]. Слід враховувати відмінності у складах кримінальних правопорушень та вірно кваліфікувати вказані діяння.

В. Кузнецов та М. Сийплікі вважають, що ефективність кримінально-правової протидії

колабораційної діяльності залежить від легалізації стратегії перехідного правосуддя, чіткого опису ознак об'єктивної сторони, що дозволить відмежувати колабораційну діяльність від державної зради та політичної реалізації зазначених законодавчих змін [6, с. 14-15].

Значущість дослідження колабораціонізму в сучасному кримінальному праві зумовлюється тим, що воно дозволяє пропорційно визначити межі злочинності відповідного типу поведінки, відшукати належні правові засоби, що використовуються для реагування на неї, оцінити їхню реальну і перспективну ефективність, установити нормативні прогалини та інші вади кримінально-правової охорони безпеки держави, вибрати відповідний арсенал заходів впливу на колаборантів [7, с. 4].

При цьому, слід досліджувати всі об'єктивні обставини вчинення колабораційної діяльності та встановлювати факти, які впливають на доказування вказаного кримінального правопорушення. На стадії досудового розслідування можуть виникати проблеми зі збором доказової бази у зв'язку з перебування осіб, що є колаборантами на тимчасово окупованих територіях. Такі обставини унеможливають провести допит та встановити ряд свідків такого правопорушення, зібрати належний матеріал. Саме тому повідомлення про підозру колаборантам вручається заочно з метою подальшого притягнення останніх до кримінальної відповідальності.

На думку О.Острогляд, зміни, які були внесені під час військового стану в Україні до КК України, в тому числі про колабораційну діяльність, викликають обґрунтоване побоювання на рахунок можливості використання в майбутньому, крім того технічні аспекти набрання ними чинності також потребують аналізу [8, с. 287].

На думку О.Кузьменко, колаборант – це особа, яка умисно, добровільно та свідомо співпрацювала або закликала до співпраці з військовими формуваннями або представниками окупаційної адміністрації держави-агресора. Науковець пропонує до основних елементів криміналістичної характеристики колабораційної діяльності віднести: спосіб, місце, час вчинення злочину, засоби злочинного посягання та особу злочинця [9, с. 338].

В рамках Закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» колабораційною діяльністю є усвідомлене співробітництво громадян з окупаційною адміністрацією, яке націлене проти української державності, шляхом різної взаємодії: передача матеріальних ресурсів, пропаганда, заперечення збройної агресії проти України, добровільне зайняття посад у незаконних органах влади.

В свою чергу, законом роз'яснюється, що окупаційна адміністрація – це сукупність державних органів і структур Російської Федерації, які виконували чи виконують властиві органам державної влади чи органам місцевого самоврядування функції на тимчасово окупованій території України, в тому числі органи, організації, підприємства та установи, включаючи правоохоронні та судові органи, нотаріусів та суб'єктів адміністративних послуг. Тимчасово окупована територія – це частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація здійснюють фактичний або загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації [10].

Колабораційна діяльність є різновидом злочину проти основ національної безпеки України, тому притягнення до відповідальності колаборантів потребує жорсткого контролю з боку правоохоронних органів, а проведення швидкого, неупередженого та об'єктивного досудового розслідування є обов'язковим етапом відновлення цілісності держави.

Висновок. Колабораційна діяльність – це усвідомлене співробітництво громадян з окупаційною адміністрацією, яке націлене проти української державності, шляхом різної взаємодії: передача матеріальних ресурсів, пропаганда, заперечення збройної агресії проти України, добровільне зайняття посад у незаконних органах влади. Можна виділити наступні ознаки колабораційної діяльності, що відрізняють її від державної зради: публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України; колабораційні дії вчиняються винною особою в умовах здійснення окупації; злочинні дії вчиняються на користь окупаційної адміністрації та держави-агресора; добровільний перехід державних службовців України на бік окупаційної адміністрації.

КК України доповнили новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», якою передбачили кримінальну відповідальність за співпрацю з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями у військовій, політичній, інформаційній, адміністративній, господарській та трудовій сферах. Змінами, внесеними до ст. 55 КК України передбачено покарання, яке полягає у позбавленні права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Таким чином, наслідком прийняття цього закону стане запровадження кримінальної відповідальності за співпрацю з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями, яка передбачатиме обмеження доступу до зайняття посад, до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, строком на 15 років та накладення інших відповідних покарань для осіб, які здійснювали таку співпрацю, а також можливість ліквідації юридичних осіб, уповноважені особи яких здійснювали таку співпрацю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 25-26. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 2198-IX. Ст. 131.
2. Кубальський В. Проблеми кримінально-правової протидії колабораційній діяльності. *Правова держава*. 2019. № 30. С. 353–360.
3. Матюшенко О. Проблемні питання позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за колабораційну діяльність. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1. С. 110–119.
4. Кравчук О., Бондаренко М. Стаття «Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 Кримінального кодексу України». *Вектор прав людини*. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo>.
5. Берднік І., Головка М. Основні орієнтири відмежування колабораційної діяльності від суміжних складів кримінальних правопорушень. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 156–162.
6. Кузнецов В., Сийплові М. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2022. № 70. С. 374–381.
7. Письменський Є. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти). *Науковий нарис*. Сєвєродонецьк. 2020. 121 с.
8. Острогляд О. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 286–290.
9. Кузьменко О. Особливості криміналістичної характеристики колабораційної діяльності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 336–249.
10. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 2217-IX в ред. від 05.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

REFERENCES:

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. (2001, April 5). [Criminal codex of Ukraine]. *Zakon Ukrainy* № 25-26. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 2198-IX. 131. [in Ukrainian].
2. Kubalskyi, V. (2019). Problemy kryminalno-pravovoi protydyi kolaboratsiyni diialnosti. [Problems of criminal and legal counteraction to collaborative activities]. *Pravova derzhava*. № 30. 353–360. [in Ukrainian].
3. Matushenko, O. (2022). Problemni pytannia pozbavlennia prava obiimaty pevni posady abo zaimatysia pevnoiu diialnistiu za kolaboratsiynu diialnist. [Problematic issues of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities for collaborative activities]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*. № 1. 110–119. [in Ukrainian].
4. Kravchuk, O., & Bondarenko, M. (2022, March 21). Statia «Kolaboratsiina diialnist: analiz novoi statii 111-1 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy». [Article "Collaborative activity: analysis of new Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine"]. *Vektor prav liudyny*. Retrieved from: <https://hrvector.org/podiyi/22-03-20-mbo> [in Ukrainian].
5. Berdnik, I., & Holovko, M. (2022). Osnovni oriientyry vidmezhuвання kolaboratsiynoi diialnosti vid sumiznykh skladiv kryminalnykh pravoporushen. [The main guidelines for distinguishing collaborative activities from related criminal offenses]. *Nove ukrainske pravo*. № 2. 156–162. [in Ukrainian].
6. Kuznetsov, V., & Syiploki, M. (2022). Kryminalna vidpovidalnist za kolaboratsiynu diialnist yak novyi vyklyk sohodennia. [Criminal liability for collaborative activity as a new challenge today]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii «Pravo». № 70. 374–381. [in Ukrainian].
7. Pysmenskyi, Ye. (2020). Kolaboratsionizm yak suspilno-politychne yavyshe v Ukraini (kryminalno-pravovi aspekty). [Collaborationism as a socio-political phenomenon in Ukraine (criminal and legal aspects)]. *Naukovyi narys*. Sievierodonetsk. 121. [in Ukrainian].
8. Ostrohliad, O. (2022). Kryminalno-pravova polityka v umovakh viiny: zakonodavchyi aspekt. [Criminal law policy in the conditions of war: legislative aspect]. *Elektronne naukove vydannia «Analitichno-porivnialne pravoznavstvo»*. № 1. 286–290. [in Ukrainian].
9. Kuzmenko, O. (2022). Osoblyvosti kryminalistychnoi kharakterystyky kolaboratsiynoi diialnosti. [Peculiarities of forensic characteristics of collaborative activity]. *Elektronne naukove vydannia «Analitichno-porivnialne pravoznavstvo»*. № 1. 336–249. [in Ukrainian].
10. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy. (2014, April 14). [On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine]. *Zakon Ukrainy* № 2217-IX v red. vid 05.07.2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 21.11.2022